

Spettacolo e carnevale

Festival teatrali: Fies di Dro e Volterrateatro

Színház és karnevál

Fesztiválok: Dro és Volterra

L'antica centrale elettrica nei pressi di Dro, vicino a Trento, ha visto dal 21 al 30 luglio il festival teatrale FIES, dedicato ai gruppi sperimentali. E' un'atmosfera quasi mistica nelle calde serate nelle Dolomiti. Ho visto tre degli spettacoli, di gruppi che avevo ben conosciuti anche precedentemente: Motus, Valdoca e Fanny & Alexander. Tre gruppi con percorsi autentici che non sono lontanissimi dall'uno l'altro. Condividono, in particolare Motus e Fanny & Alexander, una centralità della visione, della coreografia, del gesto, spinta fino ai margini tra spettacolo e arti figurative, fino al multimediale o comunque a una tecnica complessa. Il corpo, la sensualità caratterizzano tutti e tre gli spettacoli, che rimangono autoreferenziali. Il titolo dello spettacolo di Fanny & Alexander è Heliogabalus. (Ideazione di Luigi de Angelis e Chiara Lagani, regia di Luigi De Angelis): la fonte è un mito legato a un personaggio storico, quello del giovanissimo imperatore romano di origine siriana Elagabal, adoratore della pietra nera del betyl e sacer-

dote del culto del dio del sole. Il suo regno durò tre anni, fino a quando venne ucciso insieme alla madre. (Secondo alcune fonti fu un tiranno terrificante, famoso per le sue orgie). Lo spettacolo dà vita al personaggio, interpretato da tre attori che recitano nudi: è un adolescente che deve prepararsi al suo ruolo, e che, essendo straniero, deve trovare il modo di farsi capire pur non conoscendo la lingua. Come può risolvere questa situazione, come viene accolto dalla comunità?

Il Misterioso concerto della Valdoca crea la magia del teatro con tre personaggi: Muna Mussie, giovane attrice di colore (come uno dei tre attori di Fanny, teatri dunque multiculturali), anche lei nuda sulla scena, in tutta la bellezza del suo corpo. Dario Giovannini suona la musica da lui composta per accompagnare poi anche la recitazione poetica di Mariangela Gualtieri, anche come poetessa ormai affermata. A dominare sono la musicalità della parola, la bellezza, la voce, il fascino della recitazione. Il Motus, nel Rumore rosa (ideazione di Enrico Casagrande

Trento közelében, Dro mellett az egykori trafóház adott helyet július 21. és 30. között a kortárs színház FIES fesztiváljának. A Dolomitok a meleg nyári estéken szinte misztikus hangulatot sugároztak. Három előadást láttam, már számomra korábban is ismert társulatokét: a Motust, a Valdocat, s a Fanny & Alexandert. Mindhárom csoport sajátos, önálló pályát mondhat magáénak, ugyanakkor nem is állnak távol egymástól. Különösen a Motusra és a Fanny & Alexanderre jellemző a látvány, a koreográfia, a gesztus, a zene, a hang fontossá-

ga, az előadás gyakran képzőművészet és színház határán áll, igen összetett technikákhoz, egészen a multimedialitásig jutnak el.

Mindhárom előadásra jellemző a színész testének, érzékiségének fontossága, s az önreferencialitás igénye.

A Fanny & Alexander előadásának címe Heliogabalus volt. (Luigi de Angelis és Chiara Lagani feldolgozása alapján Luigi de Angelis rendezte.) Egy létező történelmi személy mítoszára utalnak vissza: a címben szereplő szíriai származású római császárra. Heliogabalus a fekete kő, a betyl imádója volt, a monoteisztikus Elagabal, nap-isten

e Daniela Nicolò con la partecipazione di Silvia Calderoni, Nicoletta Fabbrì, Emanuela Villagrossi), trae ispirazione dal film di Fassbinder, *Le lacrime amare* di Petra von Kant, con tre figure femminili (tre attrici bravissime, pur nella loro diversità) al centro. Tre donne solitarie, immerse in rituali quotidiani, agiscono in parte sul palcoscenico in parte sullo schermo posto sullo sfondo che, unito al palcoscenico, forma una sorta di spazio virtuale dove vengono proiettate scene della città ormai completamente disumana e fredda, spesso buia, nella quale si stagliano le tre figure, ma anche disegni realizzati al computer e fumetti. Non manca un certo senso di ironia, di umorismo, che deriva non solo dai disegni, ma anche dalla dissolvenza dei due mondi. Un altro sfondo molto particolare, ma più che reale, è stato quello dello spettacolo della Compagnia della Fortezza nell'affascinante cittadina di Volterra, quello maggiormente atteso di Volterrafestival. Con più di cinquanta detenuti-attori, la Compagnia è una delle più note e stimate del nuovo teatro italiano, fondata da Armando Punzo. Punzo è arrivato vent'anni fa nel supercarcere come educatore, ed ha subito cominciato a lavorare con i detenuti sul teatro, creando poi, diciotto anni fa, anche un gruppo ufficiale. La sua tradizione di mettere in scena opere "forti" come quelle di Brecht o Genet ha cambiato notevolmente con lo spettacolo ispirato a Pasolini: un Pasolini insolito, aperto anche alla festa, al gioco.

La messa in scena di quest'anno, ispirata all'opera rinascimentale, carnevalesca di Rabelais, intitolata: Budini, capretti, capponi e grassi signori ovvero *La scuola*

kultuszának a papja. Három évig uralkodott, ekkor ölték meg édesanyjával együtt. (Egyes források orgiáiról híres, rettenetes diktátornak tudják.) Az előadás egy kamasz fiúról szól, akit hárman személyesítenek meg, mindhárom színész meztelenül játszik: szerepére készül, külföldiként Rómában olyan nyelvet kell találnia, amelyen meg tudja értetni magát. Hogyan tudja megoldani a kérdést, s hogyan fogja a közösség fogadni?

A Valdoca Misterioso concertója (Misztikus koncert), szintén három szereplővel alkotja meg a színház misztériumát. Muna Mussie, fiatal színés bőré színésznő (akárcsak Fannyék egyik színésze: multikulturális társulatok), szintén meztelenül lép a színpadra, a közönség előtt feltárja testének szépségét. Dario Giovannini maga komponálta zenéjével kíséri az előadást. Mariangela Gualtieri saját költeményeit adja elő – Gualtieri immár költőnként is igen elismert.

A Motus, a Rumore rosában (Rózsaszínű zaj) Enrico Casagrande és Daniela Nicolò az előadás alkotói, rendezői, (Silvia Calderoni, Nicoletta Fabbrì, Emanuela Villagrossi a szereplői), Werner Fassbinder Petra von Kant keserű könnyei című filmjéből merítettek ihletet, a három kitűnő színésznő, annak három, egymástól igen különböző női főszereplőjét jeleníti meg.

Egy másik igen különös, szinte irreális tér, a Compagnia della Fortezza előadásáé az elbűvölő toszkán kisvárosban, Volterrában. A Fortezza, ahol a Volterrateatro fesztivál legnagyobb izgalommal várt előadása játszódik, ugyanis fegyház. A Compagnia, a maga több

dei Buffoni, 1° studio (cioè, work in progress, si aspetta il 2° studio per l'anno prossimo) è una raffigurazione carnevalesca della critica sociale – il carnevale, inteso sempre come momento di sfogo, di libertà di esprimere, di fare ciò che altrimenti sarebbe proibito. Al centro della Fortezza Medicea, nel supercarcere, assistiamo dunque, circa in trecento, a questa rappresentazione gioiosa, libera, ma sempre molto disciplinata, con attori bravissimi.

Come poi racconta Armando Punzo, il teatro ha esercitato un'influenza positiva non solo sui detenuti, ma su tutto il carcere di Volterra, che negli anni, grazie anche all'appoggio e all'attività del direttore (dell'attuale direttrice) e di tutto il personale, è diventato sotto ogni aspetto un carcere modello.

Per aumentare la catarsi, la sera vediamo poi l'attore ed ex-detenuto Mimoun El Barouni (regia di A. Punzo), ne *Il Libro della Vita*, dove questo interprete di talento, di origine marocchina, narra la storia della propria vita. La narrazione è condotta attraverso registri diversi, sia linguistici che recitativi: tono oggettivo nel descrivere i conflitti tra arabi e berberi, tono più emozionante, ma anche tendente all'oggettività, nei ricordi personali di famiglia, rabbia nelle poesie, molto particolari e personali, di Mimoun. Un vero teatro.

Ilona Fried

mint ötven színészével, az olasz kísérleti színház egyik legjelentősebb társulata. Armando Punzo alapította, aki húsz évvel ezelőtt nevelőként érkezett a börtönbe. Azonnal hozzákezdett a színházi munkához is. Tizennyolc évvel ezelőtt alapította meg hivatalosan is a társulatot. Eredetileg kemény műveket állítottak színpadra, Brechtet, Genet-t. Hagyományuk éles fordulatot vett a Pasolini művek ihletésére született előadásukkal, melynek középpontjában az ünnep, a játék állt. Az ez évi Rabelais: Gargantua és Pantagruel mű alapján készült Véreshurka, gödölye, kappan és kövér urak, avagy Pojácák iskolája – tanulmány I. rész, a reneszánsz komédiát, a karnevált helyezi középpontjába. I. rész, azaz, work in progress, várjuk a következő nyárra a másodikat. A társadalomkritika karneváli mezben jelenik meg, hiszen a karnevál erre is szolgált, a szabadság, az indulatok levezetésének lehetőségét jelentette, azt lehetett tenni, ami máskor megengedhetetlen lett volna. A Medici Erődben tehát, mintegy háromszázan, résztvevői lehetünk a kitűnő színészek örömteli, szabad, ugyanakkor mindig igen fegyelmezett játékának.

Ahogy Armando Punzo később elmeséli, a színház rengeteg nehézséggel küzd, elsősorban anyagiakkal, de az egykori igazgató, s a jelenlegi igazgatónő, valamint a teljes személyzet támogatását és segítségét is élvezi, és igen pozitív hatást gyakorolt nem csupán az elítéltekre, hanem a börtön egészére is. Hozzájárult ahhoz, hogy az elmúlt években a korábban rettegett intézmény mintafegyházzá vált.

A katarzist tovább fokozza egy másik előadás, melyet este láthatunk, *Il Libro della vita*, Az élet könyve, Armando Punzo rendezésében. Mimoun El Barouni korábban maga is elítélt, a Compagnia della Fortezza tagja beszéli el életét. A marokkói származású, mára már valóban tehetséges színész, nagyon különböző hangnemekben, tónusokkal ad elő: távolságtartó, elfogulatlan, amikor az arabok és a berberiek közötti konfliktusokat jellemzi, nem áll ettől a hangnemtől távol saját élete eseményeinek elbeszélésében sem, azonban a prózát igen sajátos hangvétellő, izgalmas, haragos versrészleteivel fűszerezi. Látszólag eszköztelenül, igazi színházat teremt.

Fried Ilona

At Fies di Dro, from 21 to 30 July, the Drosesera Festival presented Heliogabalus by the company Fanny and Alexander, Misterioso Concerto (Mysterious Concert) by Valdoca, and Rumore rosa (Pink Noise) by Motus. At Volterra, the Compagnia della Fortezza (Company of the Fortress), founded by Armando Punzo and composed of inmate-actors from the local jail, staged a sort of carnival show, inspired by Rabelais, which looks at society with a critical eye. It was titled Budini, capretti, capponi e grassi signori ovvero la scuola dei Buffoni, 1° studio (Puddings, Goatlings, Capons and Fat Gentlemen, or School of Fools, First Study).